

DE ERFENIS UIT HET BUITENLAND

Roel Haaksema

Kandidaat-notaris familierecht bij VPVA notarissen

Inleiding

Uw cliënt krijgt een erfenis uit het buitenland. Waar moet u allemaal rekening mee houden? Weet u waar u moet beginnen? Of ziet u soms door de bomen het bos niet meer?

In dit artikel wil ik een aantal handvatten meegeven voor de afwikkeling van een erfenis uit het buitenland. Dit zal ik doen aan de hand van een casus. We gaan ons verplaatsen in de cliënt en doorlopen samen zes aandachtspunten bij de afwikkeling van een erfenis uit het buitenland.

De casus

Een Britse man is getrouwd met een Nederlandse vrouw in Londen. Zij hebben na hun huwelijk eerst drie jaar samengewoond in Londen. In 1970 zijn ze naar Nederland verhuisd, waar ze in 1990 een testament met ouderlijke boedelverdeling hebben gemaakt met een rechtskeuze voor Nederlands recht. Zij hebben samen een koopwoning in Nederland, de Brit heeft nog een bankrekening in het Verenigd Koninkrijk en zij hebben samen een vakantiewoning in Duitsland. Verder hebben zij twee kinderen die in Nederland wonen. De Britse man overlijdt in 2021 in Londen.

1. Waarom is een buitenlandse erfenis zo ingewikkeld?

Het is van groot belang om te beseffen dat ieder land zijn eigen nationale recht én zijn eigen internationale recht heeft. Ieder land heeft dus eigen regels over welk erfrecht van toepassing is op een erfenis. Is sprake van een erfenis uit het buitenland? Dan kunnen verschillende landen dus anders denken over de vraag welk erfrecht van toepassing is?

U kunt dus te maken hebben met verschillende zienswijzen uit verschillende landen. Daarbij is de volgende vraag de belangrijkste: waar bevinden zich de bezittingen van de erflater?

Casus. De Nederlandse vrouw wil graag alle bezittingen op eigen naam laten zetten. Zowel de Nederlandse koopwoning als de Duitse vakantiewoning als de Britse bankrekening. Daarvoor zal zij in Nederland én Duitsland moeten aantonen dat zij enig eigenaar van de woning is geworden. Daarnaast moet zij bij de Britse bank aantonen

dat zij enig rechthebbende is geworden tot de bankrekening. Hier zijn drie zienswijzen relevant: de Nederlandse, de Duitse en de Britse.

Gelukkig kennen we sinds enkele jaren de Europese Erfrechtverordening voor alle erfenschappen die zijn opengevallen vanaf 17 augustus 2015.¹ Nederland heeft dezelfde zienswijze als alle andere aangesloten Europese landen voor de vraag: welk erfrecht is van toepassing?² In onze casus betekent dit dat de Nederlandse en de Duitse zienswijzen hetzelfde zijn. Het Verenigd Koninkrijk heeft nog wel eigen regels over welk erfrecht van toepassing is op de erfenis.

2. Hoe levert u bewijs in het buitenland?

In elk land waar zich bezittingen van de erflater bevinden moet de erfenis worden afgewikkeld. Hoe bewijst u wie de erfgenamen zijn in het buitenland? In Nederland geeft de notaris hiervoor een verklaring van erfrecht af. Voor het buitenland is het vaak mogelijk om met een Europese verklaring van erfrecht bewijs te leveren. Zo'n Europese verklaring van erfrecht wordt afgegeven in één land en levert bewijs in alle aangesloten Europese landen. Een Europese verklaring van erfrecht heeft als specifiek doel om bewijs te leveren in het buitenland.³ Alleen een executeur, erfgenaam en eventueel een vereffenaar of bewindvoerder mogen een Europese verklaring van erfrecht aanvragen.⁴

1 Verordening (EU) Nr. 650/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en de aanvaarding en de tenuitvoerlegging van authentieke akten op het gebied van erfopvolging, alsmede betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring (hierna: ErfVo); artikel 83 lid 1 ErfVo.

2 De aangesloten landen bij de Erfrechtverordening zijn op het moment van schrijven van dit artikel alle landen die tot de Europese Unie behoren met uitzondering van Denemarken en Ierland.

3 Art 61 lid 1 jo. art. 69 ErfVo.

4 Art. 65 lid 1 jo. art. 63 lid 1 ErfVo; de staatssecretaris ziet de Nederlandse vereffenaar en bewindvoerder als beheerder van de nalatenschap (Kamerstukken II 2013/14, 33851, 3, p. 17 & 21), anders N. Baas, D. Maasland en S. Heijning, Handleiding Europese Erfrechtverklaring, versie 2, datum: oktober 2015, vraag 4 (online publiek).

Is een Europese verklaring van erfrecht altijd nodig om een erfenis uit het buitenland af te wikkelen? Of is een vertaalde Nederlandse verklaring van erfrecht ook voldoende? Een Europese verklaring van erfrecht is zeker niet verplicht.⁵ Bovendien is nog niet iedereen even bekend met deze Europese verklaring. Zo kan het goed zijn dat een notaris in een ander land gewend is om met een Nederlandse verklaring van erfrecht te werken en dus liever een vertaalde Nederlandse verklaring van erfrecht wil hebben. Vraag dus altijd eerst na welk bewijsstuk wordt gevraagd door de betreffende instantie in een ander land!

Tip 1: zorg ervoor dat eerst helder is om welke documenten wordt gevraagd in het buitenland. En zoek een notaris in het buitenland die bekend is met de Erfrechtverordening of eventueel zelfs met Nederlands recht.

Tip 2: moet u zelf een Europese verklaring van erfrecht opstellen? Baas, Maasland en Heijning hebben hiervoor een handleiding geschreven.⁶

3. In welk land moet u beginnen met de afwikkeling?

De erfgenamen kunnen niet zomaar in elk willekeurig land een Europese verklaring van erfrecht aanvragen. De Erfrechtverordening geeft ook regels over welke rechter of notaris een Europese verklaring van erfrecht mag afgeven.⁷

Kunnen de erfgenamen altijd bij een Nederlandse notaris terecht voor een Europese verklaring van erfrecht als Nederlands recht van toepassing is op de erfenis? Nee! Als hoofdregel mag alleen de rechter of notaris in het land waar de erflater zijn *gewone verblijfplaats* had een Europese verklaring van erfrecht afgeven.⁸ Had de erflater zijn gewone verblijfplaats in het buitenland maar heeft hij gekozen voor Nederlands recht in een testament? De Nederlandse notaris is dan niet meteen bevoegd om een Europese verklaring van erfrecht af te geven. Willen de erfgenamen toch dat de Nederlandse notaris een Europese verklaring van erfrecht afgeeft? Dan moeten alle betrokken partijen dit overeenkomen in een forumkeuzeovereenkomst of zij moeten allemaal de bevoegdheid van de Nederlandse notaris uitdrukkelijk aanvaarden. Wie zijn de betrokken partijen? Bij een Europese verklaring van erfrecht zijn dit in ieder geval de executeur en de erfgenamen.⁹ Worden zij het niet eens over de bevoegde notaris? Dan is uitsluitend de rechter of notaris van de gewone verblijfplaats van erflater bevoegd om een Europese verklaring van erfrecht af te geven, ondanks de rechtskeuze.

Casus. De Britse man overleed in Londen. Toch zal zijn *gewone verblijfplaats* waarschijnlijk in Nederland liggen. Hij woonde hier immers al sinds 1970 en hij had hier zijn eigen woning. Zijn vrouw en kinderen wonen eveneens in Nederland. Het centrum van zijn belangen ligt in Nederland.¹⁰ Op basis daarvan is de Nederlandse notaris bevoegd om een Europese verklaring van erfrecht af te geven.

En de rechtskeuze voor Nederlands recht dan? Die geeft alleen bevoegdheid samen met een forumkeuzeovereenkomst of uitdrukkelijke aanvaarding van de bevoegdheid van de Nederlandse notaris. De rechtskeuze is niet nodig om tot de conclusie te komen dat de Nederlandse notaris bevoegd is om een Europese verklaring van erfrecht af te geven.

4. Welk recht is volgens Nederland van toepassing?

Voor de vraag welk erfrecht van toepassing is op een internationale erfenis geldt voor Nederland altijd de Europese Erfrechtverordening. Het maakt dan niet uit of andere betrokken landen ook zijn aangesloten bij de Europese Erfrechtverordening. We noemen dit een *universeel formeel toepassingsgebied*.¹¹

Casus. De erflater in onze casus heeft de Britse nationaliteit en overlijdt in Londen. Het Verenigd Koninkrijk is niet aangesloten bij de Europese Erfrechtverordening. Dat maakt voor de Nederlandse visie op het toepasselijke recht niet uit. Ook al is het Verenigd Koninkrijk geen partij, wij passen toch de Europese Erfrechtverordening toe op de vraag: welk erfrecht is van toepassing op deze erfenis?

Volgens de Erfrechtverordening moet de volgende ladder worden gehanteerd voor de vraag welk recht van toepassing is op de erfenis:¹²

1. Geldige rechtskeuze gemaakt?

Een rechtskeuze is alleen geldig als een keuze is gemaakt voor het recht van de nationaliteit óf de rechtskeuze al geldig was gemaakt voor 17 augustus 2015.¹³

2. Waar ligt de gewone verblijfplaats?

Een gewone verblijfplaats is écht iets anders dan de woonplaats. De gewone verblijfplaats wordt bepaald aan de hand van alle aspecten die het leven van de erflater in de jaren voor zijn overlijden en op het tijdstip van overlijden hebben gekenmerkt.¹⁴

3. Is sprake van een uitzondering?

Is de erfenis van erflater tóch nauwer verbonden met een ander land dan zijn gewone verblijfplaats? Dan geldt in theorie nog een uitzondering op de hoofdregel. Deze uitzondering moet echt heel restrictief worden

5 Art. 62 lid 2 ErfVo; zie ook HvJ EU 16 juli 2020, ECLI:EU:C:2020:569 (E.E.), m.n. r.o. 80.

6 N. Baas, D. Maasland en S. Heijning, Handleiding Europese Erfrechtverklaring, versie 2, datum: oktober 2015 (online publiek).

7 Art. 64 jo. artt. 4 tot en met 7, 10 en 11 ErfVo.

8 Art. 64 jo. art. 4 ErfVo; een gewone verblijfplaats is echt iets anders dan een woonplaats, zie considerans 23 en 24 ErfVo.

9 Zij mogen in ieder geval een Europese verklaring van erfrecht aanvragen, zie '2. Hoe levert u bewijs in het buitenland?'

10 Het 'centrum van belangen' is ontleend aan uitspraken van het Hof van Justitie die zijn gedaan voor inwerkingtreding van de ErfVo, zie HvJ EG 15 september 1994, ECLI:EU:C:1994:332, Jur. 1994, p. I-4295 (Magdalena Fernández/Commissie) en HvJ EU 2 april 2009, ECLI:EU:C:2009:225, NJ 2009/457, m.nt. De Boer. Voor een nadere invulling van het begrip gewone verblijfplaats voor de ErfVo zie considerans 23 en 24 ErfVo.

11 Art. 20 ErfVo.

12 Art. 21 en 22 ErfVo.

13 Zie ook art. 83 lid 2 ErfVo.

14 Zie considerans 23 en 24 ErfVo.

toegepast.¹⁵ Naar mijn mening zal de gewone verblijfplaats dan ook in dit nauwer verbonden land liggen, omdat bij het vaststellen van de gewone verblijfplaats alle aspecten van het leven van de erflater in aanmerking moeten worden genomen.

Casus. De Britse man heeft in 1990 een testament gemaakt in Nederland met een rechtskeuze voor Nederlands recht. Deze rechtskeuze mag niet meer gemaakt worden na 17 augustus 2015, want de Britse man mag alleen voor zijn nationale recht kiezen. De rechtskeuze van 1990 is echter geldig uitgebracht.¹⁶ Daardoor blijft de rechtskeuze geldig onder de Erfrechtverordening. Nederlands erfrecht is van toepassing op de erfenis.

Let op! Is er geen rechtskeuze uitgebracht? En is het recht van de gewone verblijfplaats van toepassing? En ligt deze gewone verblijfplaats in een land dat niet is aangesloten bij de Europese Erfrechtverordening? Dan volgen we in veel gevallen ook het internationale recht van dat andere land! Het internationale recht van Engeland verwijst bijvoorbeeld voor de vererving van onroerend goed terug naar het recht van de plaats waar het onroerend goed ligt. Zo'n gedeeltelijke terugverwijzing accepteert de Erfrechtverordening. We noemen dit *renvoi*.¹⁷

5. Wat regelt erfrecht niet?

Het is belangrijk om te bedenken dat de omvang van de erfenis van een getrouwde erflater wordt bepaald door het huwelijksvermogensregime. Daarvoor geldt een totaal ander regelpakket.¹⁸ Zie hierover mijn artikel over het internationale huwelijk in De Notarisklerk mei/juni 2018.

Casus. Het echtpaar is in 1967 getrouwd in Londen en bleef daar drie jaar wonen. Zonder rechtskeuze is volgens Nederland het Engelse huwelijksvermogensrecht van toepassing. Het Engelse huwelijksvermogensrecht bepaalt dus de omvang van de erfenis, ook in Nederland!

Andere voorbeelden van onderwerpen die niet worden geregeld in de Europese Erfrechtverordening zijn de erfbelasting en de inschrijving van rechten op een woning in het kadaster. We noemen dit het *materieel toepassingsgebied* van de verordening.¹⁹

Daarnaast kan er ook sprake zijn van *samenloop*. Zo geeft de Erfrechtverordening wel regels voor de vorm van een testament, maar voor Nederland gaan de regels in het Haags Testamentsvormenverdrag altijd voor.²⁰

6. Hoe zit het met de erfbelasting?

Een groot misverstand is dat het toepasselijke erfrecht ook regelt in welk land erfbelasting is verschuldigd. Niets is minder waar!²¹ Elk land heeft eigen regels over wanneer erfbelasting wordt geheven. Dat kan bij veel buitenlandse erfenissen ertoe leiden dat meerdere landen erfbelasting willen heffen. De erfgenamen zullen dan in meerdere landen aangifte voor de erfbelasting moeten doen. Nederland heeft regels opgesteld om dubbele heffing van erfbelasting te voorkomen, maar die regels voorkomen niet dat in meerdere landen belasting is verschuldigd.²² Voor een juiste aangifte erfbelasting in het buitenland zal de cliënt dus nog een deskundige moeten inschakelen.

Casus. Nederland wil in de basis erfbelasting heffen over alle bezittingen wereldwijd omdat de Britse erflater in Nederland woonde. Dus zowel over de Nederlandse woning als over de bankrekening in het Verenigd Koninkrijk als over de vakantiewoning in Duitsland. Het belastingrecht van het Verenigd Koninkrijk bepaalt of erfbelasting is verschuldigd over de bankrekening aldaar. Duitsland zal erfbelasting willen heffen over de vakantiewoning in Duitsland. In Nederland kan de daadwerkelijk betaalde Duitse erfbelasting over de vakantiewoning (deels) in aftrek worden gebracht van de Nederlandse erfbelasting.

Eind goed al goed?

Verwacht niet dat de afwikkeling van een internationale erfenis makkelijk is met een Europese verklaring van erfrecht. Het kan bijvoorbeeld een hele klus zijn om deze verklaring ingeschreven te krijgen in het kadaster van een ander land. Niet alles gaat even snel en processen gaan anders in andere landen. Houd er dus rekening mee dat niet alles in één keer lukt. Wel kunt u met behulp van de stappen uit dit artikel een erfenis uit het buitenland analyseren en de cliënt de juiste richting geven.

¹⁵ Zie considerans 25 ErfVo; ook Frohn, WPNR 2014/7024; Knot, WPNR 2014/7024; Lokin, SEW 2015/4.

¹⁶ Art. 10:152 lid 2 BW jo. art. 5 Haags Erfrechtverdrag 1989.

¹⁷ Zie art. 34 ErfVo.

¹⁸ Specifieke regels in het huwelijksvermogensrecht die zien op de erfopvolging van de langstlevende echtgenoot kunnen toch onder de ErfVo vallen, zie HvJ EU 1 maart 2018, ECLI:EU:C:2018:138 (Mahnkopf).

¹⁹ Zie art. 1 ErfVo.

²⁰ Art. 75 lid 1 ErfVo.

²¹ Erfbelasting is uitgesloten van het materiële toepassingsgebied van de ErfVo, zie art. 1 lid 1 ErfVo.

²² Besluit voorkoming dubbele belasting 2001.